

Karadeniz'de Hoca Olmak

Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

EDİTÖR

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Trabzon Kitaplığı: 6
Geleneksel Kültür Dizisi: 2

Yayın Koordinatörü
Erdem Zekeriya İSKENDEROĞLU

Yayın Danışmanı
Emre GÜLSEVER

Karadeniz’de Hoca Olmak
Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

Editör
Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Yayın Ekibi
Doç. Dr. Süleyman GÜR
Doç. Dr. ŞenoI SAYLAN
Doç. Dr. Eyüp ÖZTÜRK
Doç. Dr. Fatih TOPALOĞLU
Öğr. Gör. Ahmet Cevdet KARACA

Proje Asistanları
Fatma Rabia DÜZENLİ
Serpil ARSLAN
Cansel AKGÜL

Teknik Destek:
Murat DAVULCU (Yönetmen)
İdris AKYÜZ (Yönetmen Asistanı)

ISBN: 978-975-7770-65-7
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 48884

Kitap Tasarım
Salih PULCU

1. Baskı, Aralık 2023
Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 117

Baskı-Cilt
Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi
Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No: 77 Bağcılar İSTANBUL
Sertifika No: 44903

Trabzon Büyükşehir Belediyesi
Gülbaharhatun Mahallesi
Kahramanmaraş Caddesi No.159
Ortahisar TRABZON
Yayınevi Sertifika No: 48884

Önsöz

Karadeniz’de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat başlıklı proje, 1900-2000 yılları arası geleneksel İslâmî ilimlerin tedrisine Trabzon özelinde yoğunlaşmıştır. Bu tarihsel süreçte olayların içinde yer alanlar ya da etkin isimlere yetişerek onlara talebe olanların anlatımları merkeze alınarak din eğitimi, dinî tedrisatta öne çıkan isimler, bu hocaları besleyen ilmî damarlar, şehrin bu açıdan ülkemize etki ve katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı’nın yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin de kuruluşunu görmüş; yani bir nevi geçiş kuşağı olan kimselere yetişmiş, çoğunlukla 1930-1940 sonrası dünyaya gelen büyüklerimizin birer birer aramızdan çekildiğine üzülerək şahit olmaktayız. Onların hocalarına ve kendi hayat serüvenlerine dair anlatacaklarının hem yakın dönem Trabzon hem de ülkemizin yaşadığı siyasal, sosyal, kültürel ve dinî değişimler açısından önemli olduğu düşüncesi, bu projenin hayata geçmesinde belirleyici olmuştur. Bu amaçla bir şekilde dinî gelenekle bağı bulunan veya imam-hatip liseleri, ilâhiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumlara katkısı olmuş bazı isimler tespit edilerek, kendileriyle görüşmeler yapılmıştır. Dönemsel bazı detayları elde etme adına, önceden bir çalışma yapılarak hocalarımıza hazırlanmış bazı sorular yönlendirilmiş olsa da, anlatımın seyri mülâkatları şekillendirmiştir. Yani teknik anlamda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Proje ekibinin heyecanla giriştiği bu çalışmanın, onlar açısından alışılmış bir akademik faaliyet olmadığı belirtilmelidir. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün, daha öncesinde kamera ve yayın tecrübesi bulunmayan bir ekibin mütevazı çalışması olarak görülmelidir. Sürekli video veya film kültürünün her geçen gün çitayı yükselttiği bir ortamda, hocalara dair anlatıları kayda almanın, teknik anlamda “göz dolduracak” çalışma beklentisi doğurması şaşırtıcı bir durum değildir. Ancak bu projenin odağında, ekranı dolduracak veya popüler kültürü besleyecek işlerden çok, bölgeye dair arşiv bırakma amacı yer almaktadır. Yani bu proje, her şeyden önce Trabzon hafızasına katkı sunmak, yakın döneme yönelik akademik çalışmalara veri hazırlamak ve biraz da yaşadığımız coğrafyaya karşı sorumluluğu bir nebze olsun yerine getirmek niyetiyle hayata geçirilmiştir. Uygulama esnasında aşılamaz güçlüklerle karşılaşılmasa da her şeyin beklendiği veya planlandığı gibi yürütülebildiği de söylenemez.

Her çalışma gibi önünüzdeki projenin sınırlarını da çalışmanın “konusu” ve “hedefleri” belirlemiştir. Yani kısaca: Trabzon ve çevresinde dinî hayatın öne çıkan yönleri ve etkin isimlere dair tanıklıklar. Bu hususu tespit noktasında proje ekibinin gözettiği ve tercihte bulunduğu hassasiyetlerin bir eksiklik gibi algılanması doğru olmayacaktır. Mesela ho-

calarımızın da en az bizler kadar hassas olduğu tarihsel kişiler, kurumlar ve bazı kitlesel yapıları doğrudan zan altında bırakacak veya bu anlamda tartışmaya sebebiyet verecek beyanlardan kaçınılmıştır. Bu noktada olgusal durumlara yer verilmesi tercih edilmiştir. Yani yakın dönemin düşünsel tarihi, siyasal hareketleri üzerine çalışan ve belli grupların siyasetle ilişkisi üzerine akademik anlamda yoğunlaşanların bir eksiklik gibi görebileceği kapalı noktalar, projenin kuşatıcı hedefleri ve polemiklerden sakınma anlayışının bir sonucudur. Bu durum akademik tutarlılık ve tarihsel olayları mümkün olduğu kadar müdahalesiz aktarmaya çalışma anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bizlerle görüşmeyi kabul eden hocalarımızın da yaptıkları konuşmalarda aynı hassasiyetleri paylaştığını gözlemlememiz bizleri fazlasıyla memnun etmiştir.

Proje kapsamında, “Karadenizli Hoca” üst vasfını taşıyan, Trabzonlu kırk hocayla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bir kısmı, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, bir kısmı İstanbul, Ankara, Bursa ve Sakarya’daki farklı mekânlarda, bir kısmı da hocaların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bizleri evlerinde ağırlayan hocalarımıza ve aile fertlerine misafirperverliklerinden ötürü teşekkür ederiz. Yine bizlere mekân tahsis eden, kurumsal olarak destek olan ilâhiyat fakültelerine, resmî ve özel kuruluşlara şükranlarımızı sunarız. Ayrıca, bazı hocalarımız rahatsız olmalarına rağmen görüşme taleplerimize olumlu cevap vermişlerdir. Bu hocalarımıza hassaten teşekkür eder, her birine sıhhat ve afiyetler dileriz.

Online olarak erişime açılan bu görüşmeler pek çok farklı mekânda ve çeşitli şehirlerde oldukça yorucu bir koşuşturmayla kısa bir sürede gerçekleştirilmiştir. Özellikle resmî işler, kurumsal işleyiş ve beklenmedik bazı olaylar projenin yapılabilmesi için belirlenen sürenin büyük bir kısmından proje ekibini mahrum etmiştir. Bu da, çekimlerin yapılması, kayıtların tek tek gözden geçirilmesi, özel konulara değinen fragmanların belirlenmesi, konuşmaların dökümü, basımı gibi çalışmaları az bir zamanda ve yoğun bir tempo içerisinde yapmayı gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bu proje, sorumluluk olarak proje ekibini bekleyen akademik faaliyetlerin aksamadan yürütülmesiyle birlikte kısa sürecek bir sürede hazırlanmak durumunda kalmıştır. Özellikle dökümlerin kısa sürede okunmasının gerekli oluşunun yanı sıra bunların tashihi ve gerekli bazı müdahalelerin yapılmasının ayrı bir akademik yük olduğu vurgulanmalıdır. Bu anlamda bazı konuşmalara müdahalenin bizi son derece zorladığı belirtilmelidir. Bu zorluklara rağmen bazen yazı dili bazen konuşma dili bazen de ikisi arası bir vasatın öne çıktığı bir kitap teşekkür edebilmiştir. Metinler okunurken zorunlu olarak bazı cümlelere editöryal dokunuşların yapıldığı, ihtiyaç durumunda anlamı bozmayan takdim ve tehirlerle başvurulduğu, tekrarların ve konuşma dilinin bir sonucu olan bazı belirsizliklerin çıkarıldığının göz önünde tutulması beklentimizdir.

Görüşmelerde hocalara; kendi aile fertleri, aile çevresinin ilme ilgisi, çocukluk dönemleri, tahsilleri, hocaları ve yürüttükleri faaliyetlere dair sorular yöneltilmiştir. Onlar da zihinlerinde yer tuttuğu kadar ve bazen de bizim ısrarlı sorularımıza tahammül ederek

hatıralarındakileri aktarmışlardır. Aslında her birinin anlatımından; son bir asrın Trabzon'u, dinî ilimler sahasında önemli isimler ve yeni kurumsal dinî müesseselerin hangi vasatta kurulduğu ve yol aldığına dair bir tablo ortaya çıkmıştır. Bir hocayı ya da tarihsel bir olayı anlatırken her biri kendi veçhesinden baktığı ve bir detaya yoğunlaştığı için bütünün parçaları birleşmiş oldu. Meraklıları adına, yeni açılan imam-hatip liseleri-ilâhiyat fakülteleriyle medreselerin farkları veya benzeştiği hususlara dair ipuçları belirginleşmiş oldu. İlim adamı yetiştiren evler, ilmiye sınıfına mensup aileler, bazı köylerin "karizmatik" kişileri sayesinde bir merkez hâline gelişi, Trabzon'un 1950 sonrası yeni çehresi ve daha gencecik olan imam-hatip liselerinin inşasının hangi şartlarda gerçekleştiği gibi pek çok detay hocalarımızın konuşmalarının satır aralarında ilgililerini beklemektedir. Kısacası bu çalışma, kırk hocanın anlatımından oluşan mütevazı bir arşiv çalışmasıdır. Ayrıca mülâkatların tümünün kayda alınması ve bunların yayımlanması, ilerleyen yıllarda anlatıları daha da anlamlı hâle getirecek, Karadeniz ve Trabzon hafızasının canlı kalmasını sağlayacaktır.

Projenin ifade ettiği anlam, konusu, çıktıkları ve hedeflerinin anlatıldığı bir bölüm ve mülâkatların dökümünden oluşan bu kitap, projeyi kalıcı hâle getirecek unsurlardan birisidir. Özellikle değerlendirmelerin yer aldığı giriş bölümünde, bazı tespitler ve bağlantılarla mülâkatlar için hazırlayıcı bilgilere yer verilmiştir. Projenin akademik değerlendirme kısmı olarak da görülebilecek olan bu bölümün, akademik metinlerin yoruculuğu yerine, daha ziyade akıcı olması hedeflenmiştir. Bunda da projenin hedef kitlesi yönlendirici olmuştur. Zira bu projeye ilgili çıktılar, sadece akademik çalışma yapanları değil, yakın döneme ve Trabzon'a ilgi duyan herkesi ilgilendirmektedir. Bu bölümde, hem mülâkatlarla uyumlu olsun, hem de okurlar için mülâkatları anlamlı hâle getirsin diye genel tabloyu göstermek amacıyla temel olabilecek bazı örneklere ve isimlere yer verilmiştir.

Çalışmamız pek çok kişi ve kurumun desteğiyle gün yüzüne çıkmıştır. Öncelikle projeyi kurumsal anlamda sahiplenen Trabzon Üniversitesi İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve destekleyen Trabzon Büyükşehir Belediyesi'ne teşekkür ederiz. Kurumlar adına da özellikle Trabzon Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Emin Âşıkutlu ve Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Zorluoğlu, ayrıca en az onlar kadar kurumlar adına çalışmaları takip eden İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Süleyman Gür ve Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı Erdem Zekeriya İskenderoğlu beylere müteşekkirimiz. Projeyi yoğun akademik çalışmaları ve çeşitli sorumluluklarına rağmen sahiplenip yürütücülüğünü yapan Doç. Dr. Selim Demirci ve araştırmacı olarak sahada çalışan Doç. Dr. Eyüp Öztürk, Doç. Dr. Şenol Saylan, Doç. Dr. Fatih Topaloğlu, Doç. Dr. Süleyman Gür ve Öğr. Gör. Ahmet Cevdet Karaca beyefendilerin emekleri önünüzdeki çalışmayı ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma fakültemizden ve ihtisas kursumuzdan mezun öğrencilerimizin de yer aldığı proje olması hasebiyle de bizim için ayrı bir anlam taşımaktadır. Bundan dolayı projeye katkı sunan lisansüstü

bursiyer öğrencilerimiz Fatma Rabia Nur Düzenli, Serpil Arslan ve Cansel Akgül'e müteşekkirimiz. Projemizin teknik sorumluluğunu üstlenen yönetmenimiz Murat Davulcu ve asistanı İdris Akyüz beylere de özverili çalışmalarını için teşekkür ediyoruz. Metinlerin dökümünde bazı bölümlere göz atarak bizlerle fikirlerini paylaşan sayın Mustafa Çil, Murat Ustakurt, Abdulkerim Malkoç, Mahmut Ayyıldız, Murat Arif Güney, Nur Kübra Demirci, Ayşegül Balık, Sema Berber, Merve Vildan Ata ve Semih Aras'a da teşekkür borçluyuz.

Hassaten bizlerle görüşmeyi kabul eden, evlerinde, köylerinde, çalıştıkları kurumlarda bizleri ağırlayan hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Son olarak "Trabzon'u hocalarla anılan bir şehir" hâline getiren tüm büyüklerimizi de hayırla yâd etmek istiyoruz. Zira arkalarında; şahsiyetli duruşlarıyla, dinmek bilmeyen gayretleriyle, bereketi günümüze kadar ulaşan talebeleriyle ve eserleriyle kendilerinden bahsedilecek temiz bir hayat bıraktılar. Ahirete irtihal etmiş olanlara rahmet, hayatta olanlara da sıhhat ve afiyet diliyoruz.

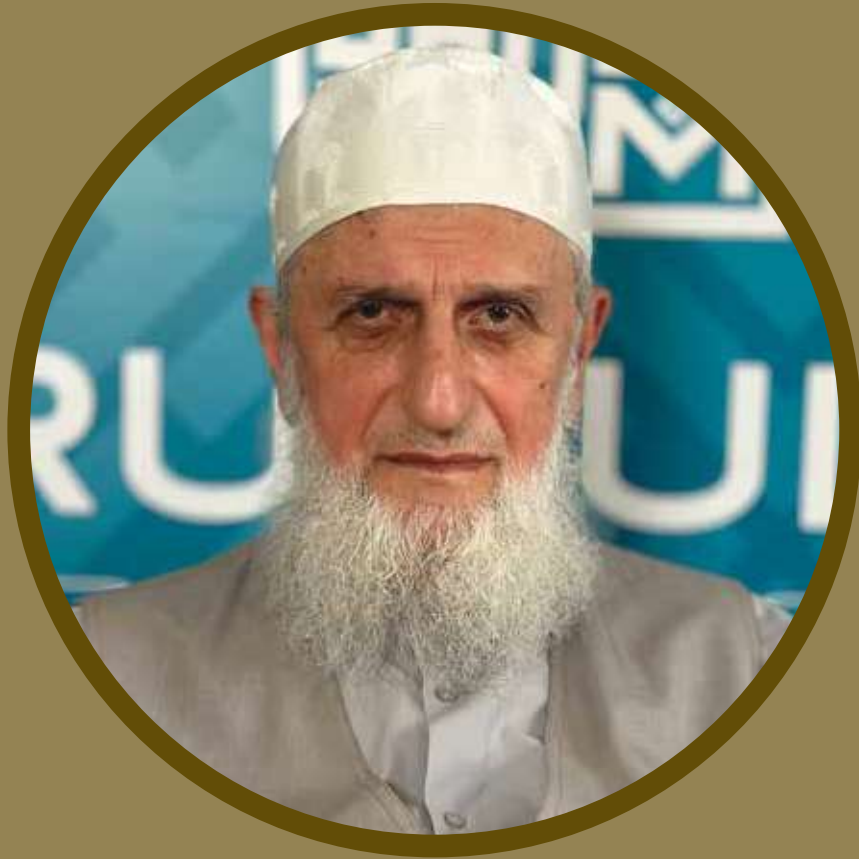
Trabzon 2023

Doç. Dr. Süleyman GÜR

İslâmi İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Proje Yürütücüsü

Süleyman Ramazanoğlu

1947 yılında Araklı Ayvadere köyünde dünyaya geldi. Klasik Arapça eğitimini Çaykara'da tamamlayarak 22. 06. 1966 tarihinde Çaykaralı Hacı Hasan Efendi'den icâzetini aldı. İcâzetinden bir ay sonra ilkokul eğitimini tamamlayıp kendi köyünde vekil imamlığa başladı ve yatılı kursta talebe okuttu. Askerlik görevini tamamladıktan sonra Trabzon'a bağlı Ayvalı köyünde sonrasında ise Yeni Fatih Camii'nde imamlık yaptı. İmamlık görevi süresince ortaokul ve lise eğitimini tamamladı ve İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü'nü kazandı. İstanbul'da Çengelköy Talimhane ve Kartalbaba gibi camilerde görev yaptı. 1979 yılında Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. 15. 09. 1981 tarihinde Samsun'un Bafra ilçesinde vaiz olarak göreve başladı. Dört yıl sonra Trabzon merkez vaizliği görevine getirildi. Bir süre Hollanda'ya gitti ve orada çeşitli vakıflar kurdu. 2013 yılında İstanbul'a dönüp burada Dârü'l Ulûm'u kurdu ve hâlen burada talebe yetiştirme görevine devam etmektedir.

Görüşme Süleyman Gür tarafından İstanbul/Üsküdar'da gerçekleştirilmiştir.

Bugün 13 Haziran 2023 Salı, İstanbul'da Dârü'l-Ulûm İslâmi İlimler merkezindeyiz. Trabzon Üniversitesi İslâmi İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin iş birliğinde hazırlanan *Karadeniz'de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat* isimli projemizin bu bölümdeki konuğu Çaykaralı Hacı Hasan Efendi'den icâzet almış olan Süleyman Ramazanoğlu Hocaefendi. Kıymetli hocamıza bizleri burada kendi vakfında ağırladığı ve bizlere zaman ayırdığı için çok teşekkür ediyor ve hemen sözü kendisine bırakmak istiyoruz.

Değerli hocam kısaca kendinizden bahseder misiniz?

Bismillahirrahmanirrahim. Elhamdülillahi Rabbi'l âlemin ve sallallahu teâlâ ve selleme ve bâreke alâ seyyidi'l evveline ve'l-âhirin seyyidina Muhammedin ve alâ âlihî ve evlâdihî ve evzâcihî ve ehl-i beytihi ve ashabihî ve'tâbiine lehum bi ihsani yevmu'd-dîn ve'l-hamdü lillahi Rabbi'l âlemin.

1947 yılında Trabzon Araklı Ayvadere köyünde dünyaya geldim. Şu andaki soy ismim asaletten gelen bir soy ismidir. Soy isim değişikliğinde merhum babam Kırçiçek soyadını almış. Soy ismi o zaman listelere bakılarak alınıyordu, o da öyle tercih etmiş, almış. Soy ismimiz bir müddet öyle devam etti, sonra mahkeme kararıyla tekrar eskiye dönüş yaptık. Şimdiki ismimiz Süleyman, soy ismimiz Ramazanoğlu, tabii isim değişikliği yok da soy isim değişikliği oldu.

İlk dinî eğitimimizi merhum babamdan aldım. Babam bir taraftan köydeki müderris Hocaefendi'den ders okumaya devam ediyor, bir taraftan da talebe okutuyordu. Sıbyan mektebi dediğimiz usulde talebe okuttu. 1952'de icâzetleri oldu. Biz de çocuk olarak katılmıştık. Çok kalabalık bir cemaatle köyümüzde bir icâzet cemiyeti yapıldı. Hocası değişik hocalardan okudu. Bir müddet İncesulu Abdurrahim Efendi'nin oğlu Abdulgafur Efendi köyümüzde imamdı, bir grup arkadaş ondan okudular. Sonra komşu köyden Ağnas eski ismi şimdi Değirmencik diye geçen köyden Hacı Mahmut Efendi diye bir zat köyümüzde imamlık yapıyordu, ondan devam ettirdiler. Bir taraftan ders okuyordu, bir taraftan talebe okutuyordu. 1952'de de icâzet cemiyetleri akdedilmiş oldu.

1960 yılına kadar köyümüzde kaldık. Babamdan okumaya ve ezberlemeye devam ettik. 1960 yılında ihtilâlden sonraki eğitim döneminde, mayıs ayında ihtilâl oldu, eylül ayında Çaykara'ya gittik. Çaykara'da Hacı Hasan Efendi'den, o zamanki Çaykara vaizi ve hem kendi köyünde hem de evinde ders okutan bir müderris, okumaya başladık. Ağabeyimle beraber gittik oraya. Arsin'de eski ismi Mesohor şimdiki ismi Atayurt diye geçen köyde İncesulu Abdurrahim Efendi ders okutuyordu. Büyük Hafız diye bilinen o zat, o köyde imamdı, ders okutuyordu. Ağabeyim de dört sene orada devam etti fakat rahatsızlandı. Yürüme gidip gelmek zorunluluğu vardı, araba yolu yoktu. Gidemez duruma geldi. Bir sene ara verdi ve 1960 senesinin Eylül ayında Çaykara'ya beraber gittik. Çaykara'da 1964'e kadar o devam etti ve icâzet aldı. O belli bir seviyeden başladı, biz alttan, *Emsile*'den, başladık. O bizden iki sene önce mezun oldu. İcâzetini aldı, köye döndü ve Bayburt'un bize yakın bir köyünde imamlık yapmaya başladı. Askerliğe kadar orada kaldı.

Bizim de 1966 senesinin 22 Haziran'ında icâzet cemiyetimiz oldu. Oradan köye döndüğümüzde Araklı'daki esnaf komşularımıza uğradık. Hoca "Köyümüze kadro geldi, siz de icâzet aldınız geldiniz, sizi köyümüze vekil imam olarak alalım." dediler. O zaman biz icâzet almış, aşağı yukarı on sekiz yaşlarında köye dönmüştük ama ilkokul diplomamız yoktu. İlkokul imtihanlarına girdik

sonra imamlık imtihanlarına girdik ve köyümüze vekil imam olarak tayin edildik. Temmuz ayında bunlar gerçekleşti, hem ilkokulu bitirmesi, hem imamlığa tayinimiz, temmuz ayından eylüle kadar bir hazırlık yaptık. Caminin müstemilatında var olan binaları tamir ederek yanına yatılı kurs olacak şekilde ilaveler yaptık. O günkü şartlarda, o günkü talebelere uygun tabii, şimdiki talebeler öyle yerlerde kalmazlar da o günkü talebelerin tercihine göre bir medrese hazırlandı ve orada talebe almaya başladık. Aşağı yukarı elliye yakın talebemiz oldu. Bir seneden fazla, 1,5 seneye yakın orada talebelerle meşgul olduk. Hem imamlık hem medreseyle meşgul olduk. Ağabeyim o dönemde askerdedi. Askerliğini bitirdi, geldi. Görevi ona devrederek biz askere gittik. Hatta askerliği bir devre de aksattık gelsin, yetişsin diye. Ona devrettikten sonra biz askere gittik.

Askerlik dönüşü Trabzon merkeze bağlı Ayvalı diye bir köyde imamlığa başladık. Yaklaşık üç sene kadar orada kaldık. 1960'a kadar cami olan Ayasofya Camii 60 ihtilâlden sonra yani onu müteakip müzeye çevrilmek istenmiş. O günkü vali, Cami İdare Heyeti'ni çağırılmış. O zamanki parayla 30.000 lira vermiş. "Burası müzeye çevriliyor, alın size 30.000 lira, gidin camiyi yapın." demiş. Böylece Ayasofya'ya bedel olarak Yeni Fatih Camii yapılmış. Ama Ayasofya'nın bedeli olduğu için Ayasofya Camii diye geçirdi. Biz oraya alındık köyden, Müftü Efendi uygun gördü oraya aldı bizi. Orada bir seneden fazla, 1,5 seneye yakın görev yaptıktan sonra İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nü kazandık. Bu arada şunu atladık, bir taraftan imamlık görevini devam ederken bir taraftan da imam-hatip ortaokulu ve lisesini bitirmek nasip oldu. Üniversite imtihanlarından sonra İstanbul'u tercih ettik. Burada mülakata geldik. Mülakattan sonra kayıtlarımızı yaptırarak ve talebe olarak İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü'nde eğitime başladık. Daha sonradan da görevimiz buraya nakledildi. İlk defa Çengelköy'ün üstünde Talimhane Camii diye bir cami var, oraya tayin ettiler bizi. Sonra Zeynep Kamil Hastanesi'nin yakınında Kartalbaba Camii diye bir cami var, oraya nakledildik. Okula yakın olması için arkadaşların isteği doğrultusunda ders okuruz diye, bizim icâzetli hoca olduğumuz öğrenilince arkadaşlar okumayı tercih ettiler, bizi oraya naklettiler. 1979'da okuldan mezun olduk.

1981'in Eylül ayının on beşinde buradan Samsun Bafra'ya vaiz olarak tayin edildik. Dört sene Bafra'da kaldık, oradan Trabzon merkez vaizliğine nakledildik. Bir müddet orada vaiz olarak görev yaptıktan sonra Avrupa'dan bir istek geldi, ders okutmak için hoca arıyorlarmış, bizi tavsiye etmiş bazı arkadaşlarımız. Böylece Hollanda'ya gittik, bir müddet orada kaldık. Orada da bizim hâlâ devam eden Hollanda İslami Araştırmalar Eğitim ve Kültür Vakfı diye bir vakfımız bir de Haremeyn Vakfı diye bir vakfımız var. Onlar hâlâ faaliyete devam ediyorlar. 2013'te İstanbul'a döndük. Dârü'l Ulûm'u kurmak nasip oldu. 2013'ten beri de burada sadece ilâhiyatta okuyan talebelerle meşgul oluyoruz.

Değerli hocam şimdi tekrar başa dönecek olursak. Nasıl bir ailede dünyaya geldiniz, bize annenizden, babanızdan, diğer büyüklerinizden, özellikle onların din ilimleriyle uğraşanlarından bahsedebilir misiniz? Babanızdan okuduğunuzdan bahsettiniz, ondan hangi dersleri okudunuz?

Merhum babamdan başta Kur'ân-ı Kerîm'i öğrendik. Çok takva ehli bir zattı Allah rahmet eylesin, mekânını cennet eylesin. Her akşam her sabah Yâsîn sûresini okurdu. Namazlarda zammı süre olarak, hele yatsı ve sabah namazlarında, oldukça uzun sürelerden okurdu. Dolayısıyla daha Elif-bâ'yı öğrenmeden Yâsîn başta olmak üzere bazı sûreleri ezberlemek nasip oldu, öyle başladık. Yani ezberden ezberlemeye başladık. Sonra Kur'ân-ı Kerîm okumayı öğrendik Allah'ın izniyle. Daha sonra yine babamızdan bazı ezberlere devam ettik. Babam, kısa değinmiştim, köyümüze gelen hocaefendilerden ders okurdu.

1945 sonrası veya biraz daha da önce de başlamış olabilir, bizde Oflu Ahmet Efendi diye tanınan iyi bir âlim müderris Anasolu Ahmet Efendi'den de okudu. Daha önce, Zanike diye bir köy var, şimdi Yiğitözü diye geçiyor, orada müderris Zanikeli Ahmet Efendi'den başlamış ama seferberlik çıkınca orada kesilmiş. Döndükten sonraki dönemi ifade etmeye çalıştık. Köyümüze gelen imamlardan hem okur hem de mahallemizin camiinde imamlık yapardı. Mahalledeki cami de çok yakın bize, yani aramız caminin vakıf arazisine bitişik. Babam vefat edinceye kadar oranın hem imamı hem, -eskiden hatiplik vardı,- resmî hatıbiydi orada. Kur'ân-ı Kerim seviyesinde talebe okuturdu. Diğer tarafta da ders okurdu. Babam kendi babasını tanımaz, karın yetimiydi, yani daha doğmadan babası vefat etmiş. O dönemde de köyde medrese vardı. Medresenin müderrisi Sofuoğullarından Hacı Ali Efendi ismindeki bir zat, Allah rahmet eylesin! Hem tasavvuf ehli hem de ilmî kariyeri olan bir zattı. Ondan ders okuyordu ama genç yaşta vefat etmiş dedem. Daha yakın bir geçmişte muttali olduk ki merhum Gümüşhânevî hazretlerinin talebesi olan Kondulu Yusuf Efendi'nin ihvan kayıt defterinde ismi geçiyor, kayıt defterini latinize yapmışlar, o Latinize kısmında geçiyor, köyde hatme hocası merhum Müderris Ali Efendi, onun etrafında yaklaşık 40-50'ye yakın ihvan var, o ihvan arasında da dedemin adı geçiyor, Hasan Ramazanoğlu. O zamanki soy ismi Ramazanoğlu. Babam da Hasan dedem de Hasan... Babam dedemin vefatından sonra dünyaya geldiği için onun ismini vermişler. Ondan önce var mıydı bilemiyorum, tabii o tarafı bilmiyoruz ama dedem hem medrese talebesi, medrese mezunu hem de tasavvufta da Gümüşhânevî Dergâhı'na bağlı. Aile olarak baba tarafı böyle. Validemin tarafı çok derin âlim değildi ama o zamanki ifadeyle molla diye ifade edilen dedem Molla Hüseyin, Sarıkamış'ta şehit olanlar arasında askere gidiyor. Sarıkamış'ta kalıyor, dönemiyor. Yani iki taraf da böyle bir aile yapısına sahip, oradan geliyoruz Allah'ın lütfuyla. Bugüne kadar gelişimiz böyle.

Değerli hocam öncelikle köyünüzde ilk tahsilinizi aldıktan sonra neden Çaykara'ya Hacı Hasan Efendi'nin yanına gittiniz? Daha sonraki süreçten, oradaki medrese tahsilinizden, hocanızdan, onun eğitim-öğretim yönteminden, oradaki talebe arkadaşlarınızdan biraz bahsedebilir misiniz?

Giriş bölümünde ifade ettiğimiz gibi ağabeyim Arsin eski ismi Mesohor, yeni ismi Atayurt köyünde müderris olan, Büyük Hafız diye bilinen Abdurrahim Efendi'den ders okuyordu ama araba yolu olmadığı için yürüme gidip geliyordu. Altı saatte gidiliyordu oraya. Hastalandığı için gidemedi, bir sene ara verdi. Bir sene sonra rahmetli babam onu bizim köyde imamlık yapan bir hocaefendinin tavsiyesi üzerine Çaykara'ya gönderdi. "Git konuş" dedi. "Hacı Hasan efendiyle görüş, kabul ederse önce kendin için konuş seni kabul ettiği takdirde bir de kardeşim var, o da gelebilir mi diye izin iste." diye gönderdi. Bunun da sebebi ağabeyim hasta olduğu için biraz iyileşse de hizmete ihtiyacı var kararını verdiler babamla validem. Dolayısıyla bizi de hem okumaya hem de onun hizmetini görmeye yardımcı olmak niyetiyle gönderdiler. Böylece 1960 senesi eğitimin başladığı Eylül ayında Çaykara'ya gittik. İhtilâl sonrası ağabeyim 1964'e kadar orada kaldı ve 1964'te icâzet aldı, döndü. Biz iki sene daha devam ettik, 1966'da icâzet alarak köyümüze döndük.

O dönemde tabii çok değerli arkadaşlarımız oldu. Bizim önümüzde değerli hocalar, beraber olduğumuz ve bizden sonraki devrelerde değerli arkadaşlarımız oldu. Onlarla birlikte bir kısmıyla aynı dersi ve aynı rahleyi paylaştık. Bir kısmıyla saat olarak birbirine yakın saatleri paylaştık ve güzel bir ortam oldu. Şunu da söyleyeyim, belki inanılması zor ama ifade edeyim bizim medresemizin altında kilim de yoktu, halı da yoktu, tahtanın üzerinde oturuyorduk. Biz altı senelik medrese hayatımızda tahta üzerine otururduk. Tahta zemin, tahta rahle, orada tedrisata devam ettik ama

unutulmaz bir hatıra. Yani tahta üzerine oturmamız da zevk de unutulmaz bir şey çok hoş bir ortamdı. O ortam tatlı ve zevkli bir ortamdı. Bu ortam içerisinde derslerimize devam ettik. Bizde teneffüs diye bir şey yoktu, ders bitene kadar dizüstü orada oturmaya devam ederdik. Teneffüs şöyle olurdu, merhum hocamızın bazı programları yani âdetten gelen bir program olurdu bazen derdi ki orada birine “Hafız sen bir aşır oku teneffüs yerine.” Güzel sesi olan hafızlara daha ziyade okuturdu. Bazılarına da, tespit edilmişti tabii, “Sen bir kaside oku.” Bazen Kur’ân-ı Kerim’den aşır-la bazen kasideyle teneffüs yapardık içeriden dışarıya çıkmadan. Ama belki üç saat belki biraz daha fazla biraz daha az böyle diz üstü otururduk. Hocamızın huzurunda kemal-i edeple oturur dersleri takip ederdik.

Sarf - nahiv derslerinde -talebe bölümünde tabii- hocamız dersi verirdi. Talebeler ertesi gün dersi iade ederdi. Önce dersin tercümesi, mana vermek diye o zaman geçerdi, manası verilirdi. Sonra ezberden ibare ezberletmezdi ama ezberden mefhum okunurdu. Yani oradaki o dersin Türkçeleştirilmiş hülasası diyelim buna mefhum denirdi. Mefhum ezberden okunurdu, onun için dersler uzun sürerdi. Yani almasından daha uzun vermesi sürerdi, yani talebelerin iade etmesi sürerdi. Dolayısıyla yaklaşık 2-3 saatlik bir zaman belki üç saati aşan bir zaman derste kalırdık fakat teneffüs usulü böyleydi. Bazen de hocamız bazı konuları ele alırdı. Tabii onun bu konuları tartışacak talebe karşısında olmadığı için hayali olarak bazı zatlara karşısına getirirdi, onunla tartışırdı. Mesela işte şu konuyu sen böyle diyorsun ama şöyledir. Böyle talebenin istifadesi yönünde mücerret veya varlığı düşünülen bir zatı karşısını alır, onunla tartışırdı. Böylece talebenin de ufkunu açacak konuları gündeme getirirdi. O aradaki fasılalarda hem dinlenme hem de konuyu işleme bakımından böyle bir usulü de vardı. Altı senelik eğitim süresi bu düzeyde geçmiş oldu.

Değerli hocam tabii biz medrese derken Çaykara merkezde böyle tam teşekküllü bir medreseden bahsetmiyoruz, bilenler vardır ama ben hatırlatmak için yine söylüyorum, Çaykara’nın Hopşera Mahallesi’nde hocaefendinin evinin alt katında iki gözlü bir odadan bahsediyoruz. Zor şartlar altında bir eğitim sürdürülüyor ama bir fakülte gibi çalışmış orası âdeti ve sizin gibi dışarıdan gelen öğrenciler de var. Mesela siz ve ağabeyiniz aynı dönemde bulunmuşsunuz, o şartlar altında iâşenizi, ibâtenizi nasıl karşılıyordunuz? Nerelerde kaldınız mesela, kitaplarınızı nasıl temin ederdiniz yahut da eğitim-öğretim materyalini temin etmekte zorluklar yaşar mıydınız? Biraz da bunlardan bahsedebilir miyiz?

Şimdi hocamız merhum Hacı Hasan Efendi önce bizim Trabzon’un merkeze bağlı bir köy dedim ya imamlık yaptığımız oranın bitişik köyünde imamlığa başlamış, sonra vaizlik imtihanlarını aşarak Akçaabat vaizliğine tayin edilmiş. Oradan da Of’a nakledilmiş. Of’ta hem vaiz hem de Of’un bir köyü şu anda yeni ismini hatırlamıyorum, eski ismi Hastikoz köyünde ders okutmaya başlamış. Orada ilk talebelerinden birisi de Hacı Fakirullah Efendi diye bilinen zat, Erzurum’da mukim Hacı Salih Efendi’nin oğlu, Mehmet Celal Hocaefendi hocamızın amcasının oğlu, onlar orada başlamışlar. 1947’de Çaykara ilçe olunca Çaykara’ya nakletmiş görevini. İlk dönemde hocasının hocası Tayyib Zühdü Efendi yine aynı köyden fakat ayrı bir mahalle Kocaöz/Kuzunga diye bir mahalle var, merhum Tayyib Zühdü Efendi orada müderris.

O günkü şartlarda müteşekkil bir medrese, orada inşa etmiş güzel bir medrese ikişer veya üçer kişilik odalar talebelerin kalacağı, kendi ders okutacağı geniş bir salon. Talebelerin bir kısmı orada kalıyordu ama organizeli değil, yani herkes kendi yemeğini kendisi pişiriyordu veya aynı oda-

da kalanlar ortaklaşa yapıyordu. Biz de bir başka mahallede işte merhum ağabeyim haciefendiyle görüşmek üzere gittiğinde eve doğru çıkarken cuma sabahı yolda karşılaşmışlar orada arz etmiş talebe olarak gelmek istediğini. Kabul edince de benim bir kardeşim de var o da gelebilir mi diye onun da iznini almış. Ondandır rahmetli hocam bir ufak kâğıt çıkartmış cebinden, bir not yazmış. Yukarıdaki mahallelerden bir tanesindeki bir zata Taşkınzade Muhammed Efendi'ye bir not yazıyor, diyor ki mahallenizde eğer müsait yer varsa bunlar Araklı'dan kardeşiyle beraber okumaya gelecekler. O da tabii tevafuluk daha önceki müderrislerden Taşkınzade İsmail Efendi'nin evinde bir oda veriyorlar bize. Taşkınzade İsmail Efendi'nin oğlu Muhammed Hanefi Taşkın Hocaefendi Trabzon Merkez vaiziydi Cansız Hoca zamanında. Cansız Hoca, Mehmet Taşkın Hoca, Mehmet Sönmez Hoca, Şinekli, onların dönemi biz Muhammed Taşkın Hocaefendi'nin babasının evinde kaldık. Üç sene orada kaldık, sonra başka bir eve geçtik, yani yer bu şekilde temin ediliyordu ve kaldığımız yerde yemeğimizi kendimiz, aile bütçesinden bize aktarılan ne varsa onunla beraber iasemizi sürdürüyorduk. O zamanda ofis buğday satardı, ofisten buğday alırdık. Değirmenin önünde temizler, değirmende öğütür, orada da yol yoktu, sırtımızda taşırdık eve götürürdük. Kışın yakın komşularımıza un verirdik, ekme gelirdi bize, yani fırınlı sobada pişirir getirirlerdi, Allah ölenlerin hepsine rahmet eylesin, kalanlara da sıhhat ihsan eylesin. Yazın ekmeğimizi de kendimiz pişirirdik onların tabii işleri olurdu tarlada, bahçede, mesirede. Dolayısıyla, tabii yazın tatil, ilkbahar ve güz mevsimlerinde ekmeğimizi de kendimiz yapardık yemeğimizi de, kendimiz aile bütçesinden bize ne gönderiliyorsa onunla beraber hayatımızı sürdürüyorduk orada.

Muhterem hocam oralarda talebe olduğunuz dönemlerde haciefendinin yanına gelip giden başka hocaefendiler olur muydu? Bizzat gördükleriniz, tanıdıklarınız, sohbetini dinledikleriniz ya da haklarında bilgi sahibi olduklarınız var mı? Onlara dair bizlere aktarabileceğiniz hatıralarınız nedir?

Biraz öncekinde soruda bir eksiklik bıraktık. Rahmetli hocamız, hocasının medresesinde talebe okutmaya devam ederken kendi evini de inşa ettirdi ve daha yakından işi takip etmek için medresesini oradan evinin altına aldı. Evin en alt kısmında iki tane odası vardı, derslerini orada verirdi. Hocamızın yanına gelip gidenler iki kısımdı. Tabii yolu olmayan bir köy ortamı olduğu için köye daha sayılı kişiler gelirdi ama haftada iki gün, Çaykaralı olduğu için cuma ve salı günleri vaaza inerdi Çaykara'ya. Oradan gelen ziyaretçileri çok olurdu hocalardan. İçlerinden kendi tensip ettiklerini görevlendirir, vaaz ettirir, onları dinlerdi. Vaaz etmeyi sevdiği gibi dinlemeyi de severdi.

Vaaz da şöyle idi; yaklaşık 1,5 saat önce kürsüye çıkardı. O saatte de onu takip eden cemaati vardı. Vaazında fıkihtan başlar akaiden devam ederdi. Cemaat kalabalıklaştıkça hazırladığı konu olarak âyet-i kerîmeler ve hadis-i şerîfler okurdu. Hafız da olduğu için konuyla alakalı farklı sûrelerdeki âyet-i kerîmeleri de gündeme getirirdi, öyle bir vaaz metodu vardı. Yani yaklaşık 1,5 saat vaaz ederdi. Misafir hocaları geldiği zaman onlara vaaz ettirirdi. Mesela Kemal Okuyan Hoca'yı biz böyle tanıdık, Allah rahmet eylesin. Bayburt'ta imamdı, zaman zaman Çaykara'ya geldiğinde ona vaaz ettirirdi. Zenolu Hacı Abdurrahman Efendi, ona çok vaaz ettirirdi. Hacı Abdurrahman Efendi vaazlarında daha çok dua ağırlıklı hadis-i şerîfleri okurdu, dua mahiyetinde öyle güzel bir metodu vardı. Çevredeki hocaefendilere vaaz ettirirdi, medreseye gelenler de olurdu. Şu anda belki bazılarının ismini hatırlamamış olabilirim ama hatırladığım Uzungöl'den Bekir Efendi çok gelirdi. Holo'da imamdı, giderken gelirken uğrardı, kemâl-i edeple derslerini takip eder, dinlerdi. Bunun dışında farklı seviyede çok ziyaretçileri olurdu. Bunların bir kısmını evinde karşılardı, evinde kabul ederdi, bir kısmını da medresede, hoca olanları, kabul ederdi. Biz de tanımış olurduk.

Değerli hocam hem kendiniz Hocaefendi'den icâzet aldınız, ağabeyiniz icâzet aldı hem de babanız kendi köyünüzde icâzet aldı, o cemiyetleri gördünüz. Dolayısıyla o dönemin icâzet cemiyetlerinden biraz bahsedebilir miyiz, biraz tasvir edebilir miyiz? Öğrencilerin katılımı, yöredeki hocaefendilerin katılımı, halkın katılımı nasıldı?

Merhum babamın icâzetinde biz küçüktük, belki 5-6 yaşlarında ama şöyle gözümün önüne getiriyorum, kalabalık bir cemaat vardı onun farkındayım ama uygulamayı çok iyi bilmiyorum. Fakat Çaykara'da gerek hocamızın verdiği icâzetler gerekse hocamızın davet edildiği, beraber gittiğimiz icâzet cemiyetleri genellikle pazar günü yapılırdı. Ama cumartesi günü öğleden sonra program başlardı, gelen misafir hocalar vaaz ederdi, akşam geç saate kadar yatsı namazı öncesi ama yatsı sonradan aktarmalı olarak kılınırdı. Çok sayıda hocaefendi cumartesi öğleden sonra ve akşam- yatsı namazına kadar vaaz ederlerdi. Ertesi gün sabah yine belli saatte başlar ve vaazlar devam eder.

Talebelerin program başlayınca kadar Hasan Efendi Hocamızın icâzetleri uygulaması şöyleydi: İcâzet alacak olan her talebe hazırlık yapardı ve yaklaşık on dakika konuşma yapardı. Onun için onlara yeterli zaman kalıncaya kadar sabahtan öğleye yakın saatlere kadar vaazlar devam ederdi, sonra talebelerin programları başlardı, sonra da hocamız talebelerin icâzetnâmeleri okurdu. Peşinden o günkü konuşmaları da içine alacak şekilde bir konuşma yapardı. Düzeltmesi gereken şeyler varsa kırmadan düzeltme yoluna giderek bir konuşma yapardı, son duayla da icâzet cemiyeti bitmiş olurdu. Bu süre zarfında gerek cumartesi günü gerekse pazar günü yemek hazırlıkları da yapılırdı ve gelen misafirlere yemek ikram edilirdi.

Değerli hocam Mehmet Rüştü Âşıkutlu Hocaefendi'yi tanıma imkânınız yahut ondan az da olsa ders alma durumunuz oldu mu acaba?

Mehmet Rüştü Âşıkutlu hocamızı önce, Hacı Hasan Efendi hocamızın icâzetlerine gelişle tanıdık, Allah her ikisine de rahmet eylesin. Sonra biz köyde imamlığa ve medrese usulü eğitime başlayınca bu medresenin resmî hüviyet kazanması için bizden Kur'an kursu belgesi istendi, o vesileyle Hocaefendi'ye müracaat ettik. Hocaefendi bizi gerek o gidişimizde gerekse müteakip gidişlerimizde hep evinde misafir etti. Evinde ta'lim- tecvid derslerini bize ta'lim etti. Hafızlık belgemizi de bu süre içerisinde bizzat kendisi verdi. Biz kendisinden hafızlık yapmadık ama bizi elden geçirerek "Siz Kur'an-ı Kerim'i ezberleyip de biraz zayıflatan hafızlar durumunda görülüyorsunuz." diyerek belgemizi verdi. Biz ona Kur'an kursu belgesi alma niyetiyle gitmiştik, o bunu hafızlık belgesi olarak vermeyi uygun görerek hafızlık belgesine dönüştürdü. Ama medresesinde de evinde de biz ona talebe olduk Elhamdülillah.

Değerli hocam siz köyünüzde bir medrese kurdunuz ve 1,5 sene kadar başında kaldınız. Daha sonra merhum ağabeyiniz epey bir zaman o medreseyi devam ettirdi. Biraz o medreseden oraya gelen talebelerden bahsedebilir miyiz? Mesela orada bir icâzet cemiyeti düzenleme imkânı oldu mu, ağabeyinizden icâzet alan talebeler olabildi mi? Bu vesileyle bir de merhum ağabeyinizden de biraz bahsedebilir misiniz?

Evet, ağabeyim -Allah rahmet eylesin- merhum hocamızı rehber olarak seçen, seçkin talebelerden birisiydi. Yani takvasında, davranışlarında hocamızı rehber alırdı ve o minval üzere görev hayatını yani imamlık ve müderrislik hayatını devam ettirdi. Biz, hatırımda kaldığı kadarıyla sıfırdan baş-

ladığımız talebelerle *Kâfiye* okuyorduk o zaman. Medrese usulü sarf-nahivde *Kâfiye*'ye gelmiştik. Oradan itibaren devraldı. Hatırımında yanlış kalmadıysa 1971'de ilk icâzetini vermiş oldu. Merhum hocamız ona da geldi ondan sonrakilere de geldi. 1971'den 1975'e kadar olan icâzetlerinde biz de bulunduk. Çoğunda sunuculuk da yaptık. O zamana kadarki icâzet verdiği talebelerin icâzetlerini de biz yazıyorduk.

1975'te İstanbul'a geldikten sonra bizim meşguliyetimizi görünce başkalarına yazdırmaya başladı. Çok net değil ama on devreden fazla icâzet verdiğini biliyorum, yıl 1971'den 1975'e kadar olanlarda biz hazır olduk. Ama bizden sonra yaklaşık on yedi daha devam etti. Çok sayıda talebe yetiştirdi, talebelerinden müderris olanlar, ders okutanlar, imamlık - müezzinlik yapanlar oldu. Bizim yörede bereketli bir hizmet oldu. Talebeleri müderris olanlar okuttu, yetiştirdiler. Mesela onlardan bir tanesini zikredecek olursak Ömer Ayvazoğlu Hocaefendi, Allah rahmet eylesin uzun yıllar Erenler Belediyesi'nin oradaki Kur'an kursunun hem inşaatının öncülüğünü, kuruculuğunu yaptı hem de uzun yıllar ders okuttu. Orada çok sayıda talebe yetiştirdi. Onun da talebeleri Türkiye çapında birçok yerde görev yapıyor. Ağabeyimin talebeleri de çok değişik yerlerde görev yaptılar.

Değerli hocam sizin yöreye geçmişken merhum ağabeyinizden ve Mecit Efendi'den bahsettiniz, bunun dışında Araklı'da, Arsin'de, Yomra da olabilir, o yörede hizmet eden aklınıza gelen başka hocaefendiler var mı eskilerden? Sizin tanıdıklarınız, duyduklarınız olabilir, adı henüz geçmemiş olanlardan biraz daha bahsedebilir miyiz?

Araklı'da meşhur Çebi ailesini biliyorsunuz -ben tanımadım, yetişmedim kendisine- Çebizadelerden Hafız Hacı İsmail Efendi rahmetli hocam da çok bahsederdi ondan. Of-Çaykara âlimleri Trabzon'a giderken veya Trabzon'dan dönerken ona uğrarmışlar. Misafirperver bir hocaefendi. Bazen 8-10 tane hocaefendi misafir olurmuş onun evinde. İlmî konular müzakere edilirmiş orada. Bunu da nereden öğreniyoruz, İsmail Efendi'nin oğlu Araklı Merkez Büyük Camii imamıydı Hacı Osman Çebi Hocaefendi, Âşıkkutlu Hocaefendi'nin ta'lim-kıraat talebesi, o anlatırdı öyle bir ilmî ortamın orada olduğunu, babamın misafirleri şu konuyu müzakere ederken ben de dinlemiştim diye. Çebizade İsmail Efendi hem Nakşî tarikatından, meşayihî kiramdan birisi yani, Arapça okutmamış ama çok hafız yetiştirmiş bir zat. Kerametinin zahir olduğunu da söylerlerdi. Allah rahmet eylesin ama biz onu tanımadık, oğullarından birisi Çarşı Büyük Camii imamı, birisi müezziniydi, bir oğlu küçük caminin müezziniydi, bir oğlu da müftülükte memurdu. Evlatlarını da okutmuştu, hepsi de okumuş kişilerdi. Çebi ailesinde çok sayıda hafız yetiştirmiş bir zattı Allah rahmet eylesin. Onun dışında babamın ilk hocası Zanikeli Ahmet Efendi, kendisini tanımadık ama değerli bir âlim olduğu ifade ediliyor. Onun oğlu Kemalettin Hocaefendi. Sonra onun evlatları Bursa'ya hicret yaptılar, yerleştiler. İstanbul Beşiktaş Sinan Paşa Camii imamlığından emekli oldu Kemalettin Hocaefendi, Diyanet'te Halil Altuntaş Hocaefendi hâlâ devam ediyor herhâlde, o da Ahmet Efendi'nin torunlarından. Halil Hoca'nın dedesi, Kemalettin Altuntaş hocanın babası değerli müderris âlimlerden birisi komşu köyümüzde. Babam da ilk defa ondan başladı. Diğer Değirmencik köyünde, bizim köyde ders okutan ve babamın icâzetini takdim eden, Hacı Mahmut Efendi yörede bilinen kişilerden. Daha yukarı köylerde Os köyü var orada Oslu Hacı Hasan Efendi Bayburt medresesinde yetişmiş ve orada uzun yıllar müderrislik yapmış. Onun talebeleri veya talebesinin talebesi o köyde. Bizim zamanımızda İsmail Efendi diye bir zat vardı, Allah rahmet eylesin, ayrıca ismini duyduğumuz, kendisini tanımadığımız Hotaman Yusuf Efendi diye meşhur âlimler vardı bunların bir kısmını tanımak nasip oldu, bir kısmını da ismen tanımış olduk, kendilerine yetişemedik.

Değerli hocam son olarak kayıt altına alınmasını istediğiniz başka hususlar var mıdır? Yöreyle ilgili, yöredeki dini hayatla, müderrisler, hocaefendilerle, tasavvufi hayatla ilgili kayıt altına alınmasını istediğiniz hususlar varsa onları da dinlemek isteriz.

Özellikle Doğu Karadeniz biliyorsunuz son yüzyılda büyük kayıplar vermiş, Rus istilasına uğramış. Ruslar Doğu Karadeniz'i işgal etmişler, birçok ilim adamı ya hicret etmiş ya da dâr-ı bekâya irtihal etmiş. Bizim köyümüzde medrese vardı. Karşımızda Dul köyü var, orada Harun Efendi diye meşhur bir âlim ders okuturdu. Biz yetişmedik, rahmetli babam biliyordu ama onun bir talebesini tanıdım. Yine komşu köyden Rifat Efendi diye bir hocaefendi. Giresun merkez vaizliğinden ihraç edilen bir hocaefendi. İhraç sebebi de şu; ihtilal sonrası bir vaazında "Dünyada şarkı türkü dinleyenlerin kulağına kıyamet günü eritilmiş kurşun akıtılacaktır" mealindeki hadis-i şerifi kürsüden söylemiş. Camide bir asker varmış, galiba albay, şikâyetçi olmuş. Bunun üzerine Hocaefendi'nin görevine son vermişler. Ama değerli bir âlim, kendisini tanıdık. Harun Efendi'nin talebesi bu, onu tanıdık. Yani bölge badireler geçirmiş bir bölge.

Bahsettiğimiz Kemal Efendi Hocaefendi'nin babası Ahmet Efendi'nin medresesi var, bizim köyde medrese var, karşıda var. Koloşa köyünde birkaç tane âlim ders okuturmuş fakat Rus istilasından sonra bu eğitim kurumları sönmüş. Bizim köyümüzdeki tekrar yeniden bizimle başlamış oldu. Yani ilk defa Allah öyle nasip etti, Ali Efendi'nin medresesi kapandıktan sonra bizim başlamamızı Allahu Teâlâ vesile kıldı. Biz başladık ağabeyim devam etti. Ondan önce yatılı bir medrese yok, Ağnaslı Hacı Muhammed Efendi ders okutmuş, Of lu diye geçen Çaykara Anasolu Hacı Ahmet Efendi, İncesulu Abdulgafur Efendi Büyük Hafız'ın oğlu, bu kişiler talebelere Arapça medrese usulü ders okutmuşlar ama gelip giden talebelere. Köklü medrese, yatılı bir medrese başlatmayı Allahu Teâlâ bize nasip eyledi. Ama askere gittik kısa süre sonra. Ondan sonra ağabeyim devam etti.

Değerli hocam bu kıymetli bilgilerinizden dolayı ve bizi kabul ettiğinizden dolayı sizlere çok teşekkür ediyoruz. Rabbim razı olsun.

Amîn. Biz de teşekkür ediyoruz, hepinize Allah sağlık afiyet versin, hizmetlerinizi daim eylesin, rızasında ve istikamette daim eylesin. Hocaların ismini anmakta bile bereket var. Şunu da ilave edeyim, biz Çaykara'ya gittiğimiz zaman sadece eski ismi Aşağı Hopşera-Yukarı Hopşera diye geçen, ama sonradan Yukarı Hopşera Akdoğan, Aşağı Hopşera Soğanlı oldu, bu iki köyden o zamanda on sekiz tane müftü olduğu söyleniyordu. Ayrıca Çaykara genelinde Şerah'da, Zeno'da, Mimilos'da, Hopşera'da, Merkez'de müftü Yusuf Bilgin Hocaefendi, o dönemde yirmi civarında yerde, küçükü büyüklü ama ulûm-i diniyye tahsil ediliyordu. Çaykara bu kadar verimliydi. Keza Of'ta merhum Dursun Efendi. Onu da icâzetlerde tanıdık, ağabeyimin icâzetine gelmişti onu da zikretmiş olalım. İcâzet cemiyeti devam ederken sıra ona geldi, sona yakın kürsüye çıktı, yağmur başladı. "Gidecek bir yer yok, sığınacak bir yer yok Ya Rabbi!" dedi. "Bu yağmuru durdur." Hikmet-i ilâhî yağmur durdu. Cemiyet bitti, bir taraftan kaçmaya çalışırken Allahu Teâlâ Hocaefendi'nin dileğini kabul etti. Öyle inandık, yani yağmur tam dökcek kıvamındayken durdu. Dursun Efendi'yi de böyle tanıdık. İcâzetlere Ali Haydar Hocaefendi gelirdi, hem de uzun okurdu, bir yatsı namazının peşinden Rahman sûresini okudu baştan sonuna kadar. Yanında hafızlar da getirirdi, onları da okuturdu. Meşâyih'ten Abdurrahman Beşikçi Hocaefendi gelirdi icâzetlere. Alisinos/Uzuntaralı Dursun Efendi meşhur, o da müderris, onu da icâzetlerde tanıdık. İsmail Kaymak Hocaefendi Çaykara'nın hemen bitişiğindeki köyü Gorgorastan, o zaman Bayburt müftüsü iken gelmişti bir icâzete. Tabiri caizse

meşhur hocalarının hatiplerinden oldu, bir icâzette akşamdan güzel bir vaaz etti. Hocaefendilerin birçoğunu da böyle tanımış olduk.

Allah ölenlere rahmet eylesin, hayatta olanlara sağlık afiyet ihsan eylesin, ölenlerin mekânlarını cennet eylesin, su aktığı yerden tekrar akar derler, nesillerde Allahu Teâlâ kıyamete kadar ulûm-i şer'iyeyi tahsil eden ulûm-i dîniyye tahsil eden ve ettiren âlimler yetişmesini nasip eylesin. Allahu Teâlâ hepinizin neslini kıyamete kadar istikamette daim eylesin. Âlim, fazıl, kâmil eylesin, hem yaşamaya hem de öğretmeye muvaffak eylesin diyelim ve söyleyeceklerimizi bitirelim.

